

אדרת רשב"ם

ר"ת אמרות דוב רוזנברג תלמיד רבינו שלמה ב"ר מרדכי
לזכר נשמת הגה"ק רבינו שלמה מזוועהיל ז"ע

בס"ד

פ' ויקרא - הגדול שנת פלפולא ויקרא מאהל מועד אדם לפ"ק גיליון שצ"ט

מדור הנעשה ונשמע

ידוע כי הקריאה מעורר את הזמן, והיות כי כלל ישראל עסוקים בהכנות לפסח, ומדקדקים לבער את החמץ מן החורים והסדקים שבבית, ומחפשים בנרות פרורי חמץ, ובליל הסדר באמירת ההגדה, מתחילין בנוסח לְשֵׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין, והרי לשון נופל על לשון, ומצינו ב' לשונות של חורין, בפרק אור לארבעה עשר, תנו רבנן, חורי בית העליונים והתחתונים וכו', אין צריכין בדיקה וכו', קשיא חורין אחורין, חורין אחורין לא קשיא, הא בעילאי ובתתאי, והא במיצעי (פסחים ת.), ומצד שני - בעוד כמה שבועות מתחילין ללמוד פרקי אבות בכל שבת קודש, ומצינו במסכת אבות, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי, אֵין לָךְ בֶּן חוּרִין אֶלָּא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה (אבות פ"ו מ"ב).

מבקר המדינה מתניהו אנגלמן פרסם השבוע (יום שלישי) דו"חות ביטחוניים שנערכו לפני פרוץ מלחמת חרבות ברזל ב'7 באוקטובר, אשר חשפו כשלים ופערים חמורים בהגנה על גבול הצפון, והיו אמורים לשמש כ"תמרור אזהרה" לגבי הפערים בהגנה על גבולות המדינה, אבל ככה זה כאשר הצבא - במקום להשקיעה להתאמץ להשתדל ולהקדיש משאבים בביטחון המדינה, רק עסוקים בנושא גיוס בני הישיבה, למה שלא יבינו כי זכות לימוד התורה היא המגן האמתי למדינה ולאזרחיה, אבל במקום לבדוק את החורים בגבולות ארץ ישראל, הם בחרו להתלבש על הבן חורין שעוסק בתלמוד תורה, הלא זה תחת זה, זה חילוף זה, זה מחול על זה, ובמקום זה בחרו בשיטת "הכה ביהודים והצל את המולדת", אשר קבעו מעלילי הדם שונאי היהודים ברוסיה הצארית את המשפט האנטישמי הזה לדראון עולם, ולכן גם היום - בתוך "מדינה יהודית" החליטו מפיצי השנאה, התקשורת השמאלני, וגם משכו את צמרת הצבא אתם, להשקיעה את כל כוחם וכל אונם בתעמולה על חובת הגיוס של בני הישיבה, ובכך הזניחו את כל מטרת הצבא לשמור על המולדת ולהגן על אזרחיה, ולפיכך לדעתי - חבל על כל החקירות בעניין מחדל השביעי של אוקטובר, הרי חשוב מאוד שהדברים הנוקבים והאמתיים יאמרו בצורה ברורה רהוטה ונחרצת, הרי הפסטיבל "מסיבת הטבע הטרנאנס" שנערך תחת כיפת השמיים ביער על יד היישוב "רעים" בעיצומו היום של שבת קודש ושמחת תורה תשפ"ד עבור חברה צעירים, רובם ליברליים, רובם כאלה שבמוצאי שבת אוחזים דגלים ומצטרפים למחאה בקפלן בשם הדמוקרטיה, ובמהלך המסיבה והבילוי, ומתוך חילול שבת בוטה בפרהסיא, נשמעה מוזיקה בעוצמה רבה עם צלילי באס מודגשים במשך שעות רצופות, והמשתתפים, לרוב צעירים בשנות ה-20, רקדו לצליליה ריקודים מעורבות יחד רח"ל במשך פרקי זמן ארוכים, אותו זמן שרוב כלל ישראל רקדו סביב ספרי תורה, הם רקדו סביב פסל אליל רח"ל, חלק נכבד מהמשתתפים היו מסוממים ושיכורים אשר זללו המון אלכוהול להעצמת החוויה, מסיבת הטרנאנס נמשכה מאמצע הלילה ועד לשעות הבוקר כאשר החמאס פרץ את הגדר בגבול, ואז התחיל את כל הכאוס ואת הטבח הנוראה, א"כ אין זה פלא כי השבת קודש תבע את עלבונו, בשבת חול המועד פסח קוראים בשיר השירים, דוֹדִי שְׁלַח יָדוֹ מִן הַחַר וַיַּעֲמֵי הָמוֹ עָלָיו (שיר השירים ה:ד), וסימנך דודי שלח ידו מן החור [החור מלא בוי"ו] (עם האותיות) בגימטריא השבת, ולכן מר מתניהו אנגלמן, הרי אתה אדם דתי מאמין בה' ובתורתו, הרי רק לפני כמה שבועות קראנו בתורה בפ' כי תשא, וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קִדְשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרָב עַמִּיהָ (שמות לא:יד), אז בתור מבקר המדינה אולי תחשוב על הפסוק הנ"ל דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו, וסימנך וּמְעִי הַמוֹ עָלָיו בגימטריא דור המבול, וגם בגימטריא א' זְעִירָה, אשר בריש פרשתנו ויקרא בא' זעירה, ויקר מלשון מקרה, אין מקרה, הכל מן הבורא עולם שמו יתברך, והפסוק הופנה אליך מבקר המדינה, וסימנך מתניהו אנגלמן בגימטריא דוֹדִי שְׁלַח יָדוֹ מִן הַחַר, אז בוא ונחשב חשבוננו של עולם, לדעת באמת מה היו המחדלים בשבעה באוקטובר, ובאמת זכות תלמוד תורה של בני חורין בני הישיבות, רק זאת תגן על הגבולות, ולא נשמע עוד שוד ושבר בגבולנו.

מדור הדרוש

נשמע דיש ד' פנים לתורה, על כן ס"ל דאין מקבלין שכר על אגדה, אבל מאן דס"ל דמלאכים גדולים מלדיקים, ס"ל דלא יראנו האדם וחי קאי על לדיקים, ועכ"ל הא דכתיב פנים בפנים דיש ד' פנים לתורה ומקבליים שכר על אגדה עכ"ל פ"ח (בנין דוד תולדות אות פ', ועיין שם פ' חיי שרה אות י"א, ושם פ' ויצא אות נ"ד, ועיין בספר מעשה רוקח בפ' בשלח עה"פ אז ישיר משה וגו', ועיין חנוכת התורה ריש פ' וישלח).

וצריך מסכת כחצות, דרש בר הפרא, גדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב – אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו במעשה ידיהם של לדיקים כתיב – מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש א'דני כוננו ידיך, הסיב בצלי אחד ור' חייא שמו – ויבשת ידיו יצרו, ידו כתיב (כתובות ה.), ולפי"ז אי אמרינן דיש אס למסורת, א"כ גדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, אבל אי נימא דיש אס למקרא, א"כ גדולים מלאכים יותר מהלדיקים.

והרהרתי למאן מילתא דטעמא למה שיהיו מלאכים גדולים מן הלדיקים, וחשבתי לומר בדרך פטפוטי דאורייתא, דהרי כבר אמר החכם מכל אדם בקהלת, פי אדם אין לדיק פארץ אשך יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז:ב), ועוד שם לעיל בקהלת, פי מקרה בני האדם ומקרה הצהמה ומקרה אחד להם פמות זה פן מות זה ורוח אחד לפל ומותר האדם מן הצהמה אין פי הפל הצל (קהלת ג:ט), ואיתא בזוהר הק' ריש פ' שמיני, ודאורייתא אחרת פ' נש, הא דא הוא דכתיב, (בראשית א:כו) ויאמר אלוקים נעשה אדם, אומר הודשא צריך הוא לאורייתא, צעינא למצרי אדם, אמהרה קמיה, האי פ' נש זמין למחטי ולחרגא קמך, אי לא פאריך רוגז עליה, היך יקום צעלמא, אומר לה, חנא ואת נוקים ליה צעלמא, דהא לאו למגנא אחרתא ארד אפיס (זוהר ח"ג לה:), ועוד איתא בזוהר הקדוש והיא צפ' אחרי, רפי יהודה פתח, (תהלים קל"א) עיר המעלות ממעמקים קראתיך ה', פנינו, צעלמא דצרח הודשא צריך הוא עלמא, צעל למצרי פ' נש, אמליך צאורייתא, אמהרה קמיה, פצעי למצרי האי פ' נש, זמין הוא למחטי קמך, זמין הוא לאחרגא קמך, אי פצעיד ליה פעוצדוי, הא עלמא לא יכיל למיקם קמך, פל פ' נש ההוא פ' נש, אומר ליה, וכי למגנא אחרתא, (שמות לד:ו) אל רחום וחנון ארד אפיס, ועד לא צרח הודשא צריך הוא עלמא, צרח פשוטה, אומר לה לתשובה, חנא צעינא למצרי פ' נש צעלמא, על מנת דכד יתבון לך מחוציהון, דתהוי זמנינא למצב חוציהון, ולכפרא עלייהו.

במדרש תנחומא, ויקרא אל משה, למה אמר ויקרא, אלא בצביל שאמר למעלה, ולא יכול משה לבא אהל מועד, כששרתה השכינה צאה מועד, ולא יכול לבא לפי שקצן עליו הענו, ולפיכך קראו הקב"ה מאלה מועד לאמר, מהו לאמר, לאמר לבני ישראל, אדם כי יקריב מכס קרבן, למה אמר אדם ולא אמר איש, יראה לומר, כי יחטא האדם כמו אדם הראשון שהתחיל לחטוא, יקריב קרבן, למה נאמר מן הבהמה כשאמר מן הזקן ומן האלף, אלא יראה לומר, להבדיל מן הבהמה, שלא ירד נפשו לשאול תחתית כמו הבהמה שיוצרת נפשה למטה לארץ, כמה שנאמר (קהלת ג:כא) מי יודע נפש האדם העולה היא למעלה ונפש הבהמה היוצרת היא למטה, וכן אין אדם יודע, אלא כמו שאמר הכתוב (יואל ב:יד) ומי יודע ישוב ונחם האלוקים, וזה פתרונו, מי יודע שהוא חוטא ישוב אל האלוקים וכפר לו על כל עונותיו, מהו ונחם, אלא וינחם על הרעה שדבר לעשות לו, וכן הוא אומר מי הוא שיודע ויבין ויש לו דעת ובינה, יבין וידע כי נפש האדם עולה למעלה למקום שנגזרה משם, ורוח הבהמה יורדת היא למטה לארץ, שכן אמר שלמה המלך עליו השלום, והרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה (קהלת יב:ז), ואי זה רוח שתשוב אל האלוקים אשר נתנה, אלו רוחות הלדיקים והחסידים ובעלי תשובה שעומדין לפניו במעלה גדולה, והוא החיים שאין עמה מות והטובה שאין עמה רעה הוא שכתוב בתורה (דברים כב:ז) למען ייטב לך לעולם, ומפי השמועה למדנו, למען ייטב לעולם שכולו טוב, והארכת ימים לעולם שכלו ארוך וכו' (מדרש תנחומא פ' ויקרא פ"ח).

ונל"פ בעצהשית עפ"י מה דמצינו במסכת סופרים, אמר רבי יהושע בן לוי, הא דאגדתא כתוב בה, הכותבה אין לו חלק לעולם הבא, והדורשה מתצדד, והשומעה אינו מקבל שכר, והתני ר' חנינא בר פפא (דברים ה:ד) פנים בפנים דבר ה', פנים תרי, בפנים תרי, הא ארבעה אפיין, פנים של אימה למקרא, פנים בינוניות למשנה, פנים שוחקות להש"ס, פנים מסבירות לאגדה (מסכת סופרים פרק ט"ז משנה ב').

ובספה"ק בנין דוד פ' תולדות מלטט המסכת סופרים הנ"ל והוסף, וכתב זקוני בעיר דוד ז"ל (סי' תרי"ב) דפליגי אי לדיקים גדולים ממלאכים או מלאכים גדולים מלדיקים, דמאן דס"ל לדיקים גדולים ממלאכים, א"כ י"ל הא דכתיב כי לא יראנו האדם וחי קאי על המלאכים, אבל לדיקים יכולים לראות פני השכינה, א"כ אמרינן פנים בפנים דבר ה' עמכם כפשוטה דראו פני השכינה, ולא

וכאן שלא גילה הכתוב, סבור שלא נאסר אלא ביין הרקות (בדרשה לשבת בראשית תשכ"ח, יציב פתגם עה"ת פ' בראשית), ואם אדם הראשון היה ממתין עד לשבת קודש לא היה נענש על חטא עץ הדעת, ליבא עשה של קדשה על היין וידחה לא תעשה של ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, וא"כ אי ס"ל כהר"ן בבילה דחוספות שבת בעינן מצעוד יום, א"כ ספיר יש לומר, שיבא העשה של קדשה על היין, וידחה את לא תעשה של ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, אבל אם חוספות שבת מספיק מבין השמשות, ואדם הראשון עשה קידוש מצעוד יום, א"כ אכילת עץ הדעת לחטא יחשב, וז"ב.

ותמן תנינן במסכת יומא, וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהן, נשאלה שאלה זו בפניהם, מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת וכו', אמר רבי יהודה אמר שמואל, אי הואי התם הוא אמינא דידי עדיפא מדידהו, וחי בהם – ולא שימות בהם, אמר רבא, לכולהו אית להו פירכא, בר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו', אשכחן ודאי ספק מנא לן (יומא פה. - פה:).

וידוע מש"כ בספר עמק החכמה להרה"ק ר' מרדכי דוב מהורניסטופיל ז"ע, שכל השאר מאן דאומרים שם, מהיכן הם ילפי לספק פיקוח נפש דוחה את השבת, אלא דס"ל ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, וא"כ ספק פיקוח נפש אינו גרוע מכל ספיקא דאורייתא דמן התורה לקולא אזלינן, רק לשמואל דיליף מן וחי בהם, ס"ל ספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, ולכך כריך לימוד מיוחד לספק פיקוח נפש שדוחה את השבת, ולכאורה שאר המאן דאומרים שס"ל ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, מאי יעשו עם הפסוק של וחי בהם אני ה' (ויקרא יח:ה), אלא יפרשו כמו שפירש רש"י ז"ל בחומש, וחי בהם לעוה"ב, שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת (רש"י שם).

והיאך שאמר הכתוב ויקרא אל משה, והקשו במדרש למה אמר ויקרא, ומתוך, בשביל שאמר למעלה ולא יכול משה לבא אהל מועד כשגרתה השכינה באהל מועד ולא יכול לבא לפי שקצו עליו הענן, וא"כ אפילו משה רבינו ע"ה לא היה יכול להסתכל כביכול באנפי השכינה הקדושה, והפסוק כי לא יראני האדם וחי קאי על הדליות ולא על המלאכים, ומלאכים גדולים מן הדליות, ולפיכך קראו הקב"ה מאהל מועד לאמר, מהו לאמר, לאמר לבני ישראל, שכל היהודים ידעו שמלאכים גדולים מן הדליות ואין דליק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, רק המלאכים

אינם חוטאים מעולם, אבל דליות חוטאים אלא שאח"כ שבים בתשובה שלימה עד שנתכפרים מכל עונותיהם, וספיר מהני תשובה אפילו על ע"ז, וא"כ דרשינן אני ה' לא שניתתי לקרות ל"י בוי"ו, ויש אם למקרא, וספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, וא"כ לא היה לו לאדם הראשון אמתלא על עץ הדעת, שיבא עשה של קדשה על היין וידחה לא תעשה של ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, דהיה לו לחכות עד לבין השמשות, לפיכך קא ממשיך ואזיל הכתוב, אדם כי יקריב מכם קרבן, ומקשה המדרש, למה אמר אדם ולא אמר איש, אלא דרעה לומר כי יחטא האדם, כמו אדם הראשון שהתחיל לחטוא יקריב קרבן, למה נאמר מן הבהמה כשאמר מן הבקר ומן האלן, אלא שרעה לומר להבדיל מן הבהמה שלא ירד נפשו לשאול תחתית כמו הבהמה שיורדת נפשה למטה לארץ, כמה שנאמר מי יודע נפש האדם העולה היא למעלה ונפש הבהמה היורדת היא למטה, ובדבר יחיד האדם יותר מן הבהמה, בזה שהוא מדבר, ורעה לרמז בזה דיך אם למקרא, כפי הבטות השפתיים, וכן אין אדם יודע אלא כמו שאמר הכתוב ומי יודע ישוב ונחם האלקים, וזה פתרונו, מי יודע שהוא חוטא ישוב אל האלקים ויכפר לו על כל עונותיו, ומקשה המדרש מהו ונחם, ומתוך וינחם על הרעה שדבר לעשות לו, כמו במעשה העגל, כי הקב"ה ויתר להם על מעשה העגל ומהני תשובה אפילו על ע"ז, וכן הוא אומר מי הוא שיודע ויבין ויש לו דעת ובינה, יבין וידע כי נפש האדם עולה למעלה למקום שנגזרה משם רוח הבהמה יורדת היא למטה לארץ, והרי במקום שבעלי תשובה עומדים אין אפילו דליות גמורים יכולים לעמוד, וכבר הזהירו המלאכים דעתיד למחטי קמך, אלא שהקב"ה כבר הכין התשובה, לפיכך קא ממשיך המדרש ואומר, שכן אמר שלמה המלך עליו השלום והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, ואי זה רוח שתשוב אל האלקים אשר נתנה, אלו רוחות הדליות והחסידים ובעלי תשובה שעומדין לפניו במעלה גדולה, אבל עדיין מלאכים במעלה יתירה אפילו יותר מבעלי תשובה, כי אשרי מי שלא חטא מְיָמָיו, וכיון דאמרינן ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, א"כ ילפינן פיקוח נפש שדוחה את השבת משאר הלימודים, וא"כ וחי בהם קאי לעולם הבא, לפיכך קא ממשיך ואזיל המדרש, והוא החיים שאין עמה מות והטובה שאין עמה רעה, הוא שכתוב בתורה למען ייטב לך לעולם, ומפי השמועה למדנו, למען ייטב לעולם שכולו טוב, והארכת ימים לעולם שכלו ארוך וכו', והבן.